

Berg en

Breukroute

6,6 km

Een wandelroute die Berg en Breukroute heet en niet in Zuid-Limburg of de Ardennen ligt? Dat klinkt u wellicht vreemd in de oren. Tenminste, als u nog niet bekend bent met de de Bedafsche Bergen en de Peelrandbreuk.

- Deze route voert u door het afwisselende landschap rondom het buurtschap Bedaf. U maakt kennis met het samenspel tussen mens en natuur en ontdekt de sporen die hierdoor in het landschap achterbleven. Zowel de gevolgen van een traag werkende, miljoenen jaren oude tektonische breuk, als van agrarisch gebruik zijn onderweg te zien.
- Aanleiding voor het ontwikkelen van dit pad vormde de benoeming van de Wijstgronden als 1° Aardkundig monument van de Provincie Noord-Brabant. Ter plaatse van het monument wordt uitgelegd waarom juist de Udense Wijstgronden deze eervolle vermelding verdienen.
- De route is grotendeels onverhard dus trek stevige schoenen of laarzen aan! Om deze reden en vanwege de wandelsluisjes onderweg kunt u de wandelwagen beter thuislaten.

Bedafsche bergen

We beginnen onze wandeling bij de Bedafsche Bergen: een steile, langgerekte stuifzandwal die met zijn 15 meter de hoogste is van Noord-Brabant. Op een deel van de grotendeels beboste bergen is nog open en actief stuifzand aanwezig. Onder de extreme condities van het stuifzand, met temperaturen tot boven de 50°C en afwisselend droge en natte omstandigheden, is het moeilijk overleven voor veel plant- en diersoorten. Het stuifzand is des te aantrekkelijker voor recreanten. De door erosie zichtbaar geworden wortelstelsels op de bergtoppen, tonen dat de recreatiedruk groot is. Erosie lag echter ook aan de basis van het ontstaan van de bergen. Geologisch gezien een recente gebeurtenis waarbij zowel de wind als de mens een grote rol speelden. Tijdens de Late Middeleeuwen traden grootschalige zandverstuivingen op als gevolg van overbegrazing en overbeplogging van het heidegebied dat zich uitstrekte in de richting van Nistelrode. Men probeerde het stuivende zand te bedwingen met eikenhakhoutwallen die de naastliggende akkers moesten beschermen. In het geval van de Bedafsche Bergen is het stuifzand met succes vastgelegd. Alleen de langgerekte vorm van de bergen en de eiken op de 'bergtoppen' herinneren ons aan de voormalige houtwal. De donkere bodemlaag die plaatselijk zichtbaar is aan de voet van de bergen, herinnert ons aan de gedeeltelijk overstoven akker uit de Middeleeuwen.

Achter de bergen

Ten noordwesten van de bergen (aan uw rechterzijde) ligt nu nog een landbouwgebied. Het gebied is in de 19^e eeuw ontgonnen tot zijn huidige vorm. In deze periode deed de kunstmest zijn intrede en werden de uitgestrekte heidevelden overbodig. De komende

jaren zal dit cultuurlandschap een nieuwe aanblik krijgen. Door de aanleg van de A50 gaan in de omgeving van Uden natuur- en landschappelijke waarden verloren. Deze moeten in dezelfde regio gecompenseerd worden in gebieden die daar geschikt voor zijn. Één van de gebieden waar compensatie plaatsvindt is Achter de Bergen. Het plan omvat de aanleg van 29 hectare structureelrijke natuur en 2 hectare bos. Om het gebied te vernatten moet de waterloop de Roestenburgse Loop gedempt worden. Omdat de tot natuur om te vormen gronden al langere tijd in agrarisch gebruik zijn, is een nutriëntenrijke bouwvoor ontstaan. Deze bouwvoor van ongeveer 25 cm dik zal worden verwijderd, waardoor een schraal en nat gebied ontstaat. Hier krijgt de ontwikkeling van nieuwe natuur zijn kans. De start van de uitvoering staat gepland voor het eind van het jaar 2004. Het bos ingeklemd tussen stuifzand en akkers is in de jaren dertig van de vorige eeuw aangeplant ten behoeve van de mijnbouw. Men koos voor Grove Den omdat dit hout de eigenschap heeft luid te kraken voordat het breekt. De mijnwerkers werden zo gewaarschuwd bij instortingsgevaar. Tegenwoordig heeft het bos een recreatieve functie en vinden we naast Grove Den ook Eik en Berk.

Buurtschap Bedaf

Nadat u de bergen dwars bent overgestoken en het bos achter u ligt, loopt u door het cultuurlandschap rondom het buurtschap Bedaf. De naam Bedaf is waarschijnlijk een samenstelling van 'bed' en 'af', met de betekenis verder af of afgelegen. Vanuit Uden gezien was dit een uithoek; het buurtschap lag geïsoleerd tussen de grootschalige heidegebieden. Op de overgang van deze heidegebieden naar het beekdal van de Leijgraaf bevonden zich van oudsher de akkers rondom Bedaf. Aan uw linkerkant is in de verte een langgerekte hoogte zichtbaar. Deze deels beboste

hoogte is van natuurlijke oorsprong: de Peelrandbreuk is hier in de vorm van een steilrand zichtbaar in het landschap. Deze breuk scheidt de laaggelegen Centrale Slenk (waar u zich bevindt) van de hogere Peelhorst. De route voert u verderop vlak langs de breukrand zodat u deze van dichtbij kunt bekijken.

Leijgraaf en de Bitswijkse loop

U vervolgt uw wandeling langs de oevers van de Leijgraaf en de Bitswijkse loop. De Leijgraaf was oorspronkelijk een kronkelend stroompje van Boekel tot aan de monding in de Aa bij Heeswijk. Het water trad vaak buiten de oevers en was moeilijk weer uit het gebied te krijgen. Het drassige en weinig productieve beekdal was eeuwenlang als gemeenschappelijk hooiland in gebruik. Deze gebieden werden vaak aangeduid met de naam Broek, zoals ook Het Broek aan de overzijde van de Leijgraaf. Door verbetering van de afwatering en vervolgens kanalisatie behoren de overstromingen tot het verleden. In de jaren 50 van de vorige eeuw had een ruilverkaveling tot gevolg dat de karakteristieke zandwegen, heggen en houtwallen met wilg els en populier wegmoesten. Een grote kale vlakte was het resultaat.

De huidige bosstroken langs de Leijgraaf en de Bitswijkse loop zijn ecologisch van geringe betekenis en worden in het kader van het natuurcompensatieplan A50 omgevormd tot natte ecologische verbindingzones. Daartoe wordt een strook van ongeveer 25 meter breed ingericht met lage begroeiing, flauwe oevers, plas-dras oevers en poelen.

Steilrand

De steilrand waarlangs de wandelroute u vervolgens voert, wordt veroorzaakt door de tektonische werking van de Peelrandbreuk. Deze breuk loopt door tot in de diepe ondergrond en is miljoenen jaren oud. Vanaf Duitsland vervolgt hij via Roermond, Uden en Oss zijn weg richting Utrecht en verder tot in midden-Engeland.

Routekaart

Daarbij verdwijnt hij steeds verder onder de jongere afzettingen die ten noord-westen zijn afgezet. Het gebied bij Uden is één van de weinige plaatsen in Nederland en omstreken waar de landschappelijke en hydrologische verschijnselen als gevolg van actieve breukwerking in zachte afzettingen (zand, klei, grind) kunnen worden waargenomen. Dit is ook de reden dat de Udense Wijstgronden door de Provincie Noord-Brabant zijn benoemd tot het eerste aardkundig monument van de Provincie Noord-Brabant. Het informatiepaneel op De Wijstgronden legt uit wat wijst is en waarom de vegetatie bovenop de steilrand zo verschilt van de vegetatie onderaan.

Wijstgronden

Wijstgronden zijn kenmerkend voor Oost-Brabant omdat meerdere breuken hier tot aan het oppervlak komen. De termen Wijst en Eeuwsels dragen de betekenis van (hogergelegen) drassige gronden, slecht geschikt voor agrarisch gebruik vanwege de langdurige wateroverlast in een scherp begrensde strook van beperkte omvang. Voordat men de geologische oorsprong van de wateroverlast begreep had men verschillende verklaringen voor het opkwellende grondwater. Zo was het volksgeloof dat hier een ondergrondse rivier liep.

De volgende organisaties zetten zich in voor bescherming en herstel van het bijzondere (Udense) wijstverschijnsel en hebben samen deze wandelroute en routefolder ontwikkeld:

- Brabantse Milieufederatie
- Dienst Landelijk Gebied
- Gemeente Uden
- IVN afdeling Uden
- Landinrichtingscommissie voor de aanpassingsinrichting A50
- Provincie Noord-Brabant
- Staatsbosbeheer
- Waterschap Aa en Maas

Informatie/nabestellen:
gemeente Uden
afdeling Communicatie
telefoon (0413) 281302

